

УДК 658.14:[331.101.262:622]

Клокар О. О.

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри обліку, аудиту та фінансів,
Приватний вищий навчальний заклад «Університет економіки і підприємництва»,
Хмельницький, Україна;
e-mail: klokar2004@gmail.com*

Перезовова І. В.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри підприємництва та маркетингу,
Інститут економіки та менеджменту
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, Україна;
e-mail: perevozova@ukr.net*

Роздобудько Е. В.

*кандидат економічних наук, доцент, заступник директора,
Представництво ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»
«ЦДН «Кам'янський інститут», Україна;
e-mail: ellarozdobudko@ukr.net*

Опаленко А. М.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної кібернетики та маркетингу,
Черкаський державний технологічний університет, Україна;
e-mail: seyalla@ukr.net*

НАПРЯМИ ФІНАНСОВОГО ВІДТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В ГІРНИЧОДОБУВНІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Анотація. Формування багатовекторної ринкової економіки в Україні, успішна реалізація всіх реформ у цьому напрямі та підвищення добробуту громадян не можливі без ефективної реалізації фінансових складових комплексного відтворення соціального капіталу, насамперед у гірничодобувній промисловості. Проте нестабільна соціально-економічна і політична ситуація у країні істотно загальмувала реалізацію реформ у вищевказаній галузі, що негативно позначилося на її окремих показниках. Ситуація дестабілізує і гальмує соціально-економічний розвиток усіх суб'єктів гірничодобувної промисловості. Тому актуальним питанням на сучасному етапі розвитку цієї галузі є визначення єдиних дієвих засад щодо комплексного відтворення ресурсного потенціалу всіх її суб'єктів господарювання.

Предметом дослідження є сукупність методологічних, методичних і практичних напрямів фінансування комплексного відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості. Водночас її мета полягає у формуванні та характеристиці напрямів фінансового відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості і розробленні заходів їхньої ефективної реалізації.

Окрім цього, результати дослідження відображають соціально-економічну сутність категорії «соціальний капітал у гірничодобувній промисловості». Вона трактується як сукупність психологічних, фізіологічних, моральних, етичних, економічних та інших особистих якостей і можливостей кожного працівника гірничодобувної промисловості, які є їхнім основним ресурсом і перевагою в порівнянні з іншими людьми, у процесі їхньої адаптації та ефективної реалізації в певному соціумі (соціальному середовищі) на макро- і мікрорівні. Також встановлено, що сфера застосування напрямів фінансового відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості і їх поліпшення охоплює окремі рекреаційні напрями з матеріального, морального (психологічного) і соціально-побутового забезпечення працівників цієї галузі.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у виявленні, обґрунтуванні та аналізі схеми формування напрямів фінансування відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості. Також її невід'ємною частиною є характеристика ставлення

різних соціально-вікових, статевих і професійних груп населення до фінансування відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості окремих регіонів України. Актуальність цього дослідження підтверджує також трансформація соціально-економічних відносин у всіх сферах громадської діяльності держави в контексті його глобалізації.

Отримані результати дослідження дозволяють зробити висновки, що вони є основою для вивчення і практичного розв'язання проблеми комплексного відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості. Цей підхід передбачає, передусім, формування високого матеріального, соціально-побутового і морального (психологічного) стимулювання фахівців цієї галузі і підвищення їхньої трудової мотивації та якості результатів праці, а також фінансово-господарської діяльності гірничодобувних підприємств.

Ключові слова: соціальний капітал, гірничодобувна промисловість, працівник, фінансова складова, матеріальне стимулювання, моральне стимулювання.

Формул: 0; рис.: 2; табл.: 4; бібл.: 10.

Klokar O.

*Doctor of Economics, Associate Professor,
Professor of Accounting, Auditing and Finance Department,
Private higher educational institution «University of Economics and Business»,
Khmelnitsky, Ukraine;
e-mail: klokar2004@gmail.com*

Perevozova I.

*Doctor of Economics, Professor,
Institute of Economics and Management,
Head of the Department Entrepreneurship and Marketing,
Ivano-Frankivsk National Technical University University of Oil and Gas, Ukraine;
e-mail: perevozova@ukr.net*

Rozdobudko E.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor, Deputy Director,
Representative Office of Public Company «University «Interregional Academy
of Management Personnel» «Distance Learning Center «Kamensky Institute», Ukraine;
e-mail: ellarozdobudko@ukr.net*

Opalenko A.

*Ph. D. in Economics,
Associate Professor of the Department of Economic Cybernetics and Marketing,
Cherkasy State Technological University, Ukraine;
e-mail: seyalla@ukr.net*

DIRECTIONS FOR FINANCING THE RECOVERY OF SOCIAL CAPITAL IN THE MINING INDUSTRY

Abstract. The formation of a multi-vector market economy in Ukraine, the successful implementation of all reforms to this effect and the improvement of the citizens' welfare is impossible without the effective implementation of financial components of the comprehensive recovery of social capital, primarily in the mining industry. However, the unstable socio-economic and political situation in the country significantly impeded the implementation of reforms in the aforementioned area, which adversely affected its individual indicators. This situation destabilizes and slows down the socio-economic development of all stakeholders in the mining industry. Therefore, topical issues at the present stage of the industry's development are the definition of common effective principles for the comprehensive recovery of the resource potential of all its economic entities.

The research question of the article is a set of methodological, methodical and practical directions for financing the complex recovery of social capital in the mining industry. At the same time, its goal is the formulation and characterization of directions for the financial recovery of

social capital in the mining industry and the development of measures for their effective implementation.

Furthermore, the results of the study reflect the socio-economic nature of the category «social capital in the mining industry». Therefore, it is treated as a set of psychological, physiological, moral, ethical, economic and other personal qualities and capabilities of each mining worker, who represent their main resource and advantage over other people, in the process of their adaptation and effective implementation in a particular social field (social environment) on macro-, as well as micro-levels. It has also been determined that the scope of application of the directions for financial recovery of the social capital in the mining industry and their improvement encompasses separate recovery directions for the material, moral (psychological) and social treatment of workers in this sector.

The scientific novelty of the results obtained is the identification, justification and analysis of the scheme to formulate directions for financing of the recovery of social capital in the mining industry. Also, an integral part is the nature of the attitude of population groups of different social, age, sex and professional compositions to the financing of social capital recovery in the mining industry of certain regions in Ukraine. The relevance of this study is also confirmed by the transformation of socio-economic relations in all spheres of public activity of the country in the context of globalization.

The obtained research results allow us to draw the conclusion that they represent the basis for the study and practical solution on the issue of a complex recovery of social capital in the mining industry. This approach presupposes, first of all, the creation of high material, social, and moral (psychological) incentives for specialists in this sector and, consequently, the enhancement of their motivation as employees and quality of their results, as well as financial and economic activities of mining enterprises.

Keywords: social capital, mining industry, employee, financial component, material incentives, moral incentives.

JEL Classification J24, J28, J29, J31, L72

Formulas: 0; fig.: 2; tabl.: 4; bibl.: 10.

Вступ. Формування багатовекторної ринкової економіки в Україні, успішна реалізації всіх реформ у цьому напрямі та підвищення добробуту громадян не можливі без ефективної реалізації фінансових складових комплексного відтворення соціального капіталу, насамперед у гірничодобувній промисловості. Проте нестабільна соціально-економічна і політична ситуація у країні істотно загальмувала реалізацію реформ у вищевказаній галузі, що негативно позначилося на її окремих показниках. Так, зайнятість населення України в гірничодобувній промисловості за 2012—2017 рр. скоротилася більш ніж на 27 % і становила лише 905 тис. осіб. Разом з тим, наприклад, за відповідний період у сільському господарстві кількість зайнятого населення була більш ніж у три рази більшою і становила 2,9 млн осіб. Також виробництво окремих видів продукції гірничодобувної промисловості в Україні за 2012—2017 рр. зменшилося в 1,5—2 рази. Як наслідок, кількість підприємств цієї галузі за вищевказаний період порівняно із сільським господарством зменшилася більш ніж у 20 разів [1, с. 51, 247, 271]. Ситуація дестабілізує і гальмує соціально-економічний розвиток усіх суб'єктів гірничодобувної промисловості. Тому актуальним питанням на сучасному етапі розвитку цієї галузі є визначення єдиних дієвих засад щодо комплексного відтворення ресурсного потенціалу всіх її суб'єктів господарювання.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Дослідженням вищевказаної проблеми займалися такі науковці, як: Г. Гайко і В. Білецький [2], В. Іванов і В. Комаров [3], С. Козлов [4], Я. Моссаковський [5], В. Нагорний і В. Глоба [6], Л. Поліщук [7], Дж. Ріфкін [8], Н. Федотова, П. Федотов і Є. Зелінська [9], Т. Чан і М. Егорова [10] тощо. Так, учені визначили основні засади щодо розвитку гірничодобувної промисловості та рекреації її трудових ресурсів. Проте проблема комплексного відновлення соціального капіталу в умовах трансформації соціально-економічних відносин у вищевказаній галузі досліджена ними недостатньо.

Ураховуючи актуальність і невирішеність вищезазначеної проблеми, головною метою нашого дослідження є формування і характеристика напрямів фінансового відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості й розроблення заходів їхньої ефективної реалізації. Для досягнення цієї мети визначено такі основні завдання:

- сформулювати категоріальний апарат щодо трактування сутності соціального капіталу в гірничодобувній промисловості;
- визначити та охарактеризувати основні напрями фінансування відтворення соціального капіталу в цій галузі;
- запропонувати заходи щодо ефективної реалізації вищевказаних напрямів.

Для реалізації всіх вищеописаних завдань використовувалися такі основні методи: діалектичний, абстрактно-логічних, системно-структурний, монографічних обстежень тощо.

Результати дослідження. У результаті аналізу встановлено, що існують різні підходи до трактування сутності соціального капіталу в гірничодобувній промисловості. Вони подібні між собою і відрізняються лише окремими складовими. Так, більшість науковців *під цією категорією розуміють* сукупність психологічних, фізіологічних, моральних, етичних, економічних та інших особистих якостей і можливостей кожного працівника гірничодобувної промисловості, які є їхнім основним ресурсом і перевагою в порівнянні з іншими людьми, у процесі їх адаптації та ефективної реалізації в певному соціумі (соціальному середовищу) на макро- і мікрорівні [3; 5; 9].

З урахуванням трактування описаної вище соціально-економічної категорії ми визначили *схему формування напрямів фінансового відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості* (рис. 1).

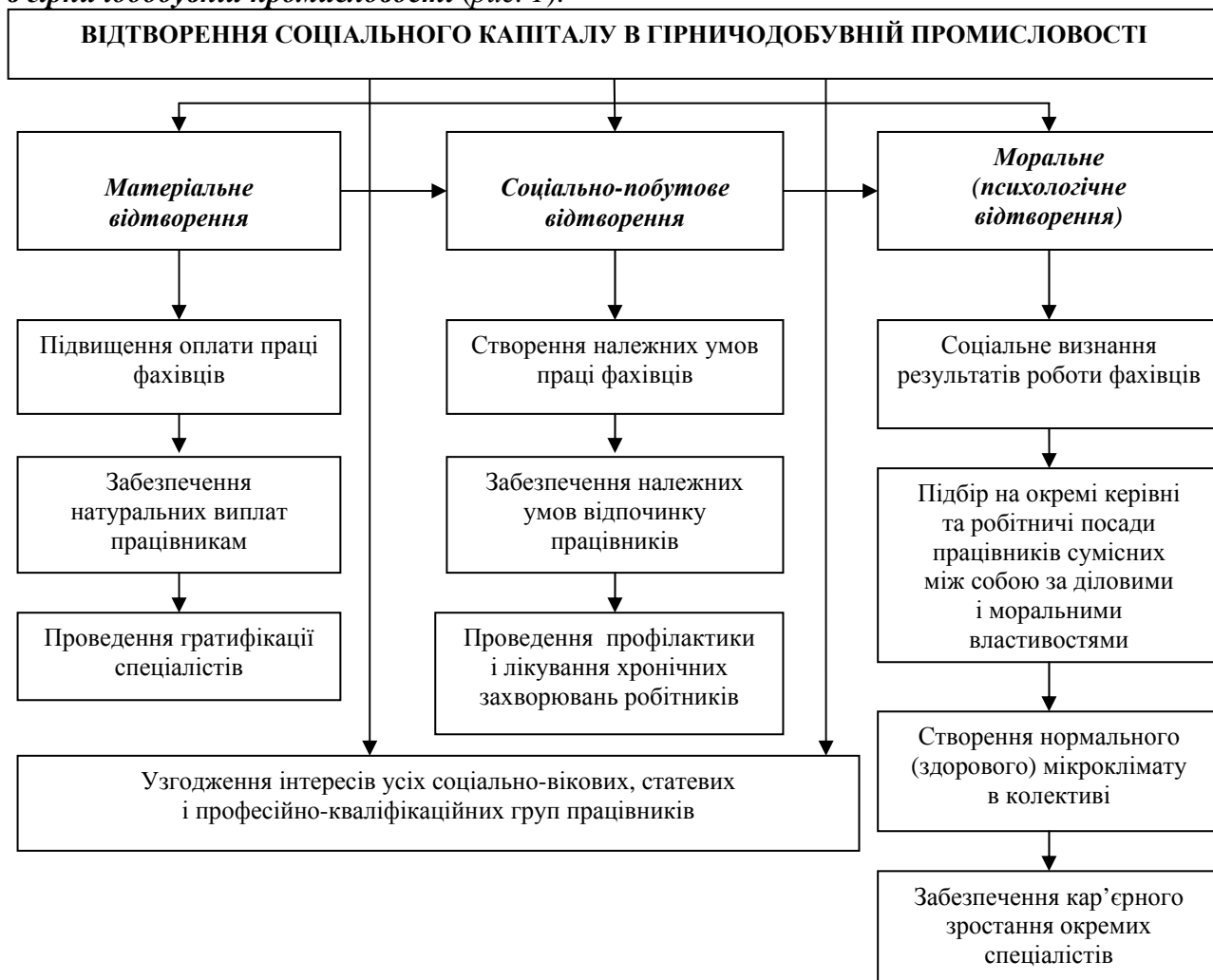

Рис. 1. Схema формування напрямів фінансування відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості

Примітка. Авторські дослідження.

До її основних елементів належить відтворення: *матеріальне, соціально-побутове, моральне (психологічне), інтересів усіх соціально-вікових, статевих і професійно-кваліфікаційних груп працівників*. На нашу думку, запропонований комплексний методологічний підхід до формування напрямів фінансування відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості сприятиме виявленню найбільш вагомих його складових і розробленню дієвих заходів їх поліпшення.

Крім цього, у зв'язку з відсутністю потрібної статистичної інформації для характеристики окремих напрямів фінансування відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості у 2018—2019 рр. було проведено соціологічне обстеження 1 256 працівників підприємств гірничодобувної промисловості Донецької, Луганської, Запорізької, Харківської, Дніпропетровської, Львівської, Волинської і Закарпатської областей України. За розробленою анкетною опитування вивчали їхню думку щодо визначення провідних напрямів фінансування відтворення соціального капіталу цієї галузі. До них належать: *матеріальне, соціально-побутове і моральне (психологічне) відтворення*. При цьому в опитуванні взяли участь: керівники підприємств (20 %), керівники їхніх структурних підрозділів і провідні спеціалісти (30 %), рядові робітники (50 %). Тобто ті групи респондентів, робота яких безпосередньо пов'язана як з визначенням і реалізацією напрямів фінансування відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості, так і тих, — які є безпосередніми учасниками (виконавцями) окремих виробничих і технологічних процесів.

Були систематизовані та відображені відповідні результати дослідження за кожним з вищенаведених напрямів. Більш детально заходи фінансування першого (*матеріальний*) напрямку відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості окремих регіонів України на макро- і мікрорівні відображено в *табл. 1*.

Таблиця 1

Заходи фінансування матеріального напрямку відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості окремих регіонів України на макро- і мікрорівні

№ пор.	Захід	Макро-рівень	Мікро-рівень
1.	Розроблення та реалізація цільової загальнодержавної програми розвитку гірничодобувної промисловості	+	+
2.	Підвищення оплати праці фахівців завдяки розробленню та впровадженню єдиної тарифної сітки щодо заробітної плати гірників	+	+
3.	Упровадження погодинної оплати праці гірників залежно від якості, складності, напруженості та шкідливості їхньої роботи	+	+
4.	Проведення гратифікації провідних спеціалістів завдяки плануванню на певний період видатків на премії, додаткові стимули і спонуки	-	+
5.	Зменшення податкового навантаження на фонд оплати праці гірничодобувних підприємств і безпосередньо кожного працівника цієї галузі	+	-
6.	Зменшення частки матеріальних витрат у собівартості продукції з пропорційним підвищенням у ній відсотка на оплату праці та додаткові матеріальні стимули й спонуки	-	+

Примітка. Авторська розробка.

Усі підходи, що запропоновані в *табл. 1*, спрямовані на підвищення ефективності фінансування матеріального відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості на макро- і мікрорівні. Тобто всі вищевказані заходи передбачають налагодження соціального партнерства між державними і приватними інститутами щодо поліпшення умов життя та добробуту гірників, особливо молодих спеціалістів.

Вважаємо, що не менш важливим напрямом фінансування рекреації соціального капіталу в гірничодобувній промисловості є *другий*, а саме *соціально-побутове відтворення*. Воно передбачає: створення належних умов праці фахівців, забезпечення належних умов відпочинку працівників, проведення профілактики і лікування хронічних захворювань робітників тощо (*табл. 2*).

Таблиця 2

Заходи фінансування соціально-побутового напрямку відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості окремих регіонів України на макро- і мікрорівні

№ пор.	Захід	Макро-рівень	Мікро-рівень
1.	Формування і впровадження на державному та регіональних рівнях програми розвитку гірничодобувної промисловості	+	+
2.	Створення належних умов праці фахівців завдяки визначенню єдиних законодавчих критеріїв і підходів щодо безпечних та нешкідливих виробничих і санітарно-побутових умов на виробництві	+	+
3.	Забезпечення належних умов відпочинку працівників завдяки: нормованому робочому часу, своєчасному та позаплановому наданню відпусток, путівок на відпочинок тощо	-	+
4.	Визначення на законодавчому рівні норм виробітку та тривалості робочих змін робітників у різних виробничих умовах, а також контроль державою цього процесу	+	-
5.	Проведення профілактики і лікування хронічних захворювань робітників завдяки законодавчому визначенню та практичній реалізації норм щодо організації виробництва у шкідливих і небезпечних умовах	+	+
6.	Стимулювання на законодавчому рівні завдяки системі податкових пільг працевлаштування гірників, які стали інвалідами в результаті своєї професійної діяльності	+	-

Примітка. Авторська розробка.

Таким чином, більшість із вищенаведених заходів забезпечить формування і впровадження на державному та регіональних рівнях програми розвитку гірничодобувної промисловості з комплексною реалізацією політики щодо поліпшення якості трудового життя гірників у цілому.

Крім цього, на наш погляд, заслуговує належної уваги аналіз *третього* напрямку фінансування рекреації соціального капіталу в гірничодобувній промисловості, а саме *морального (психологічного) відтворення*. Це передбачає реалізацію таких заходів: соціальне визнання результатів роботи фахівців, підбір на окремі керівні та робітничі посади працівників сумісних між собою за діловими і морально-етичними властивостями, створення нормального (здорового) мікроклімату в колективі, забезпечення кар'єрного зростання окремих спеціалістів тощо (*табл. 3*).

Таблиця 3

Заходи фінансування морального (психологічного) напрямку відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості окремих регіонів України на макро- і мікрорівні

№ пор.	Захід	Макро-рівень	Мікро-рівень
1.	Розроблення та реалізація на всіх рівнях серед державних і приватних інститутів програми розвитку гірничодобувної промисловості	+	+
2.	Соціальне визнання результатів роботи фахівців завдяки оприлюдненню результатів їхньої праці у трудовому колективі та засобах масової інформації	+	+
3.	Проведення масштабної піаркампанії щодо популяризації праці гірників, її престижності та необхідності на загальнодержавному та регіональному рівнях	+	-
4.	Підбір на окремі керівні та робітничі посади працівників сумісних між собою за діловими та моральними властивостями завдяки їхньому соціологічному та психологічному тестуванню	-	+
5.	Закріплення молодих спеціалістів за провідними та досвідченими фахівцями гірничодобувної промисловості в кожному підприємстві для підвищення професійних навичок молоді та виховання в неї «любові і поваги до професії» гірника й гірничої справи в цілому	+	+
6.	Забезпечення кар'єрного зростання окремих спеціалістів завдяки систематичному моніторингу результатів їхньої роботи, та виявленню лідерських здібностей в окремих з них	-	+

Примітка. Авторська розробка.

Отже, здійснення всіх вищезазначених заходів сприятиме виявленню найбільш вагомих моральних стимулів і спонук до праці гірників, які сприятимуть підвищенню якості формування соціального капіталу та ефективності роботи гірничодобувних підприємств у цілому. Також усі описані нами заходи забезпечать підвищення іміджу, зайнятості та доходів працівників цієї галузі та ділової репутації гірничодобувних підприємств на макро- і мікрорівні.

На нашу думку, не менш важливим є *аналіз ставлення окремих категорій населення України до фінансування відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості*. Це пов'язано, насамперед, з наявністю або браком соціальної підтримки і розуміння населенням тих трансформаційних процесів, які пропонують реалізувати безпосередньо самі гірники. Разом з тим у зв'язку з браком потрібної статистичної інформації для характеристики ставлення окремих категорій населення України до фінансування напрямів відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості у 2018—2019 рр. було проведено соціологічне обстеження 1 354 осіб з усіх областей України (Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська тощо).

За розробленою анкетною опитування вивчали думку вищевказаних осіб щодо необхідності фінансування напрямів відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості. Так, респондентам було запропоновано здійснити бальну оцінку (від 1 до 5 балів за кожне питання) щодо провідних напрямів фінансування матеріального, соціально-побутового і морального (психологічного) відтворення соціального капіталу в цій галузі. При цьому в опитуванні взяли участь чоловіки (40 %) і жінки (60 %). З них: економічно активне населення — 70 % респондентів; економічно неактивне населення — 30 % опитаних. Також вік усіх учасників монографічного обстеження становив від 17 до 65 років, які мали освіту: вищу — 40 % опитаних, професійно-технічну — 35 % респондентів, повну загальну середню — 25 % опитаних.

Ураховуючи все вищевикладене, були опитані ті групи респондентів, які мають можливість отримати освіту та опанувати певну професію; працевлаштовані люди, які її вже мають на конкретному освітньо-кваліфікаційному рівні; та соціально захищені особи, які перебувають державному на утриманні (пенсіонери). Разом з тим 75 % опитаних респондентів мають право періодично брати участь у формуванні державних органів влади різних рівнів (тобто повнолітні, які мають право брати участь у виборах) і визначати соціально-економічну політику країни на певний проміжок часу.

Крім цього, були систематизовані та відображені, у відсотках до загальної кількості, відповідні результати дослідження лише за двома провідними складовими, а саме — позитивним або негативним ставленням до фінансування напрямів відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості в цілому. Більш детально вищевказані результати відображено в *табл. 4*.

Установлено, що більш ніж для 60 % опитаних респондентів в Україні позитивно ставляться до фінансування окремих напрямів відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості. Подібна тенденція спостерігається й за окремими східними та південними регіонами держави, де кількість позитивно налаштованих щодо цього питання респондентів коливається в межах 73—96 %. Проте в більшості центральних і західних областей України домінує переважно негативне ставлення щодо фінансування окремих напрямів відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості.

Кількість позитивних відповідей респондентів коливається в межах 36—49 %, тоді як негативне ставлення притаманне понад 51 % опитаних осіб. Разом з тим в окремих західних регіонах спостерігається позитивне ставлення до вищевказаних заходів. Так, у Волинській, Івано-Франківській і Закарпатській області понад 58 % респондентів позитивно ставляться до специфіки відтворення соціального капіталу гірничодобувної галузі.

Характеристика ставлення окремих категорій населення до фінансування напрямів відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості за регіонами України, 2018—2019 рр., % до загального числа відповідей

Область	Ставлення респондентів в наявних умовах		Ставлення респондентів у сприятливих умовах	
	позитивне	негативне	позитивне	негативне
Україна	60	40	73	27
Вінницька	45	55	62	38
Волинська	65	35	75	25
Дніпропетровська	74	26	86	14
Донецька	95	5	99	1
Житомирська	43	57	61	39
Закарпатська	67	33	78	22
Запорізька	79	21	91	9
Івано-Франківська	58	42	72	28
Київська	46	54	64	36
Кіровоградська	44	56	63	37
Луганська	96	4	99	1
Львівська	36	64	58	42
Миколаївська	73	27	82	18
Одеська	75	25	84	16
Полтавська	74	26	83	27
Рівненська	43	57	59	41
Сумська	47	53	65	35
Тернопільська	42	58	62	38
Харківська	79	21	88	12
Херсонська	68	32	77	23
Хмельницька	42	58	59	41
Черкаська	48	52	64	36
Чернівецька	47	53	61	39
Чернігівська	49	51	66	34

Примітка. Авторська розробка.

На наш погляд, вищевказана ситуація пояснюється історичною зайнятістю населення східних і південних регіонів України в гірничодобувній промисловості, що й визначає, на відміну від респондентів центральних і західних областей, їхнє прагнення кардинально поліпшити як соціально-економічний стан розвитку цієї галузі, так і власний добробут у цілому.

Вважаємо, що *ефективна реалізація всіх напрямів фінансового відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості* можлива лише завдяки узгодженню інтересів усіх соціально-вікових, статевих і професійно-кваліфікаційних груп працівників цієї галузі. Для цього сформовано такі основні структурні блоки, які становлять певні етапи реалізації щодо:

- визначення критеріїв відбору і призначення працівників на окремі посади, а також усіх матеріальних, соціально-побутових і моральних стимулів для них у процесі роботи;
- формування системи соціально-психологічної і професійної оцінки (тестів) та її проведення серед претендентів (працюючих співробітників) на відповідність обраним (займаним) посадам й аналізу їхніх можливостей і здібностей;
- визначення і систематичне доведення до окремих працівників кожного підрозділу, у тому числі й тих, які призначені на відповідні посади вперше, основних показників оцінки їхньої роботи;
- проведення науково-практичної оцінки результатів роботи кожного працівника, підрозділу, підприємства і галузі в цілому;

- застосування диференційних підходів до напрямів фінансового відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості на різних етапах діяльності підприємств цієї галузі тощо.

Висновки. Таким чином, у результаті аналізу встановлено, що соціальний капітал у гірничодобувній промисловості є сукупністю фізіологічних, соціально-психологічних та економічних особистих рис і характеристик кожного працівника цієї галузі, які є їхньою конкурентною перевагою щодо інших осіб, під час пристосування до певного соціального середовища на всіх рівнях. Разом з тим визначено схему формування напрямів фінансового відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості. Її основними елементами є відтворення матеріальних, соціально-побутових і моральних (психологічних) аспектів з урахуванням інтересів усіх соціально-вікових, статевих і професійно-кваліфікаційних груп працівників.

Успішна реалізація вищевказаних складових безпосередньо залежить від розміру фінансових ресурсів, що спрямовуються на комплексне забезпечення належної якості трудового життя гірників. Також встановлено, що ставлення 60 % українців до фінансування відтворення соціального капіталу в гірничодобувній промисловості позитивне. Здебільшого, такої думки дотримуються респонденти зі Сходу і Півдня країни, тоді як 40 % опитаного населення центральних і західних регіонів держави не підтримує витрачання коштів у цьому напрямі.

Крім цього, визначено основні етапи узгодження інтересів усіх соціально-вікових, статевих і професійно-кваліфікаційних груп працівників щодо напрямів фінансового відтворення соціального капіталу гірничодобувної промисловості. До них належать: формування і використання критеріїв, соціально-психологічної і професійної оцінки, відбору, призначення і перебування на будь-якій посаді працівників у гірничодобувних підприємствах; визначення та ознайомлення гірників із чіткими показниками оцінки якості їхньої праці тощо.

На наш погляд, усі вищезазначені результати дослідження створять передумови для формування високого кадрового потенціалу та відповідного резерву конкурентоспроможних працівників гірничодобувної промисловості з можливістю виходу цієї галузі на новий і сучасний рівень розвитку.

Література

1. Статистичний щорічник України за 2015 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2016. 575 с.
  2. Гайко Г. І., Білецький В. С. Історія гірництва : підручник. Київ — Алчевськ : Києво-Могилянська академія, ЛАДО, ДонДТУ, 2013. 542 с.
  3. Иванов В. В., Комаров В. М., Павлов П. Н. Вопросы модернизации: роль социального капитала. Москва : Дело РАНХиГС, 2014. 68 с.
  4. Козлов С. С. Конспект лекцій з дисципліни «Охорона праці в галузі гірничодобувної промисловості» для підготовки студентів інституту енергоменеджменту та енергозбереження за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» та «магістр» : навч. посібник. Київ : НТУУ — КПІ, 2013. 60 с.
  5. Моссаковский Я. В. Экономика горной промышленности : учеб. для вузов. 3-е изд., стер. Москва : Горная книга, 2014. 526 с.
  6. Нагорний В. П., Глоба В. М. Гірнична справа. Дорога завдовжки у тисячоліття / за ред. В. П. Нагорного ; НАН України, Ін-т геофізики ім. С. І. Субботіна. Київ : Академперіодика, 2014. 322 с.
  7. Полищук Л. И. Порознь или сообща. Социальный капитал в развитии городов. Москва : Strelka Press, 2014. 22 с.
  8. Рифкин Дж. Финансовый капитал против социального капитала. Третья промышленная революция: как горизонтальные взаимодействия меняют энергетику, экономику и мир в целом. Москва, 2014. Ч. 2. С. 308—313.
  9. Федотова Н. В., Федотов П. К., Зелинская Е. В. Экономика и менеджмент горного производства : учеб, пособие. 2-е изд., перераб. Москва : Академия Естествознания, 2017. 168 с.
  10. Чан Т. Х., Егорова М. С. Основные понятия экономики горного производства. Продукция минерально-сырьевого комплекса. Природный и производственный потенциал. *Молодой ученый*. 2015. № 11.4. С. 229—232.
- Статтю рекомендовано до друку 02.12.2020. © Клокар О. О., Перевозова І. В., Роздобудько Е. В., Опаленко А. М.

References

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2016). *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2015 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2015]*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Haiko, H. I., & Biletskyi, V. S. (2003). *Istoriia hirmystva [History of mining]*. Kyiv — Alchevsk: Kyievo-Mohylianska akademiia, LADO, DonDTU [in Ukrainian].
3. Ivanov, V. V., Komarov, V. M., & Pavlov, P. N. (2014). *Voprosy modernizacii: rol' social'nogo kapitala [Questions of modernization: the role of social capital]*. Moscow: Delo RANHiGS [in Russian].

4. Kozlov, S. S. (2013). *Konspekt lektsii z dystsypliny «Okhorona pratsi v haluzi himykhodobuvnoi promyslovosti» dlia pidhotovky studentiv instytutu enerhomenedzhmentu ta enerhozberezhennia za osvitno-kvalifikatsiinym rivnem «spetsialist» ta «mahistr»* [Summary of lectures on the subject «Occupational safety in the mining industry» for the preparation of students of the Institute of Energy Management and Energy Conservation at the educational and qualification level «specialist» and «master»]. Kyiv: NTUU — KPI [in Ukrainian].
5. Mossakovskij, Ya. V. (2014). *Ekonomika gornoj promyshlennosti* [Economics of mining industry]. Moscow: Gornaya kniga [in Russian].
6. Nahorni, V. P., & Hloba, V. M. (2014). *Hirnycha sprava. Doroha zavdovzhky u tysiacholittia* [Mining. The Millennium Road]. V. P. Nahorni (Ed.). Kyiv : Akadempriodyka [in Ukrainian].
7. Polishchuk, L. I. (2014). *Porozn' ili soobshcha. Social'nyj kapital v razvitii gorodov* [Separately or together. Social capital in urban development]. Moscow: Strelka Press [in Russian].
8. Rifkin, Dzh. (2014). *Finansovyj kapital protiv social'nogo kapitala. Tret'ya promyshlennaya revolyuciya: kak gorizontaľnye vzaimodejstviya menyayut energetiku, ekonomiku i mir v celom* [Financial capital versus social capital. The third industrial revolution: how horizontal interactions are changing energy, the economy and the world at large]. Moscow [in Russian].
9. Fedotova, N. V., Fedotov, P. K., & Zelinskaya, E. V. (2017). *Ekonomika i menedzhment gornogo proizvodstva* [Economics and management of mining production]. Moscow: Akademiya Estestvoznaniya [in Russian].
10. Chan, T. H., & Egorova, M. S. (2015). *Osnovnye ponyatiya ekonomiki gornogo proizvodstva. Produkciya mineral'no-syr'evogo kompleksa. Prirodnyj i proizvodstvennyj potencial* [Basic concepts of mining economics. Products of the mineral resource complex. Natural and production potential]. *Molodoj uchenyj — Young Scientist*, 11.4 [in Russian].
The article is recommended for printing 02.12.2020. © Klokar O., Perevozova I., Rozdobudko E., Opalenko A.